

ЗОРАН ЛУТОВАЦ

МАТИЦА

Матица српска дејствује у култури нашег народа попут матице реке. У њу се уливају све драгоцености културе и науке, све оно што чини наше национално биће и бит. Све наше митологеме, ритуали, наше пансловенско усхићење и врло посебан српски национални мит, наши медијевални врхунци, наш јединствени десетерачки јуначки глас, наш патос, дрхтави лиризам и дрчна иронија којом се покурава покоритељ, све што је у својој скрушеној скромности стварао анонимни геније старога и све што је под својим именом творио геније модерног доба – све се то слива у пенушаву матицу једне богате и моћне реке.

Матица културе једног народа, баш попут реке, има своје притоке које је снаже, од којих набуја и тако чудесно хучи. Некада притоке умеју да буду тако силовите при сусрету са матицом да се начас изгуби из вида куд је ишчезао главни ток... Такав је случај Матице српске, која је у доба свог рађања била изван тла тадашње Србије, али је у културном смислу, у коду свог објединитељског духа, била стварна матица-утока, чувар *Volksgeist*-а – духа народа, све док пресељењем из Пеште у Нови Сад, а потом и уједињењем, није то и формално постала.

Притоке и читав слив заправо одређују особитост и снагу једне реке, моћ и силу њене матице. Тај слив, та река, то су сви грађани српског народа, то смо ми, са нашим сличностима и разликама, антагонизмима и сагласјима. То су сва наша трвења и сусретања, наша саборност и и бурна разилажења... То су оне исте црте које нас смештају на наше тло, онај специфичан знак распознавања, Планкова дискретна константа, јединствен звук и вибрација, доминантан тон и боја, једна особита архајска слика над нама и у нама. То је мноштво посебности које

спаја један језик, највећи симбол и најјачи белег, то је једно заједничко сећање и осећање света, то је традиција која нас зове да је заслужимо.

*

Матица је реч бременита још једним инспиративним значењем. Она је медоносна пчела, *Magna Mater* свог савршено устројеног друштва у којем влада еденска хармонија и ред. Матица је она центрипетална сила која сву ту разнолику скупину марљивих радилица држи у јединству, баш као што Матица српска наш лични свет спасава од ломова и напрслина, она нас у свим лутањима и изгнанствима вуче ка себи, ка средишту и центру, снагом гласа морских сирена и силом коју носи у себи сећање на изгубљени рај.

Кошница као њен симбол, слика је једне беспрекорне структуре, где се све непогрешиво збива, чији је сваки део неопходан, свака кретња нужна, сваки чин жуђен, чији би пад могао да баци читав гранитни микрокосмос у ону магму какав је свет био пре постања.

По свом духу Матица српска је та медоносна пчела, по својој структури та савршена конструкција. Наш палимпсест са безброј слојева, али и отворена грађевина са мноштво планова; систем са нумеричким бескрајем варијација, увек у свету и времену, делатна *hic et nunc*. Институција која је у нека злосрећна времена, у хаотичном свету, насупрот његовим противречностима, пукотинама и празнини, нудила уточиште и смисао бодрећи срчаност, снагу духа и самилост душе.

За српски народ, заувек, архимедовска тачка ослонца са које се земаљска кугла помера.

*

Енциклопедије кажу да је Матица српска најстарија српска књижевна, културна и научна институција. Њено деловање је од самог почетка било усмерено на представљање српске културе у свету, на једној, и на просвећивање народа на другој страни. Тако је и данас.

Захваљујући угледу који је врло брзо стекла, Матица српска постала је симбол грађанског друштва и промотер националне културе. Симбол духовне аристократије и народног просветитељства. Национални духовни трезор. Истовремено елитна и народна, и као таква, природно исходиште за добротинитеље.

Као добротвори и чланови Матице српске наводе се владар Србије Милош Обреновић и његов брат Јеврем, племић Сава Поповић Текелија, владар Црне Горе Петар II Петровић Његош, припадници краљевске породице Карађорђевић, писци, светски познати научници, попут Михајла Пупина, и мање познати, али не и мање посвећени својој култури, такозвани обични грађани.

Из фондова Матице финансирани су капитални пројекти од значаја за културу и науку српског народа и народа који су живели у заједници са њим. Истовремено, Матица се старала о школовању даровитих ђака и студената, и тиме била посвећена неговању нове интелектуалне елите.

Чланови друштва Матице у Црној Гори имају на кога и на шта да се угледају. На другој страни, имају шта и да понуде...

Књижара Матице српске у Подгорици може постати место на којем ће се налазити добре књиге и сретати креативни људи. Досадашњи програми Матице у Црној Гори озбиљан су индикатор да ће тако бити.

Надам се да ће, поред свега наведеног, Матица допринети унапређењу сарадње Србије и Црне Горе на културном и научном плану и изградњи што бољих односа две државе.*

* Поводом отварања књижаре Матице српске – Друштва чланова Матице у Црној Гори, 18. октобра 2012. године.